
3. Тернопільщина: цілі і потенціал сталого природокористування. Монографія. За ред. проф. Царика Л.П. Тернопіль: науково-видавничий відділ ТНПУ, 2016. 498 с

4. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 320 с.

5. Царик Л., Царик П., Вітенко І. Підходи щодо оптимізації ландшафтно-екологічної організації території обласного регіону. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*, 2021. № 1. С. 177-188.

6. Царик Л., Кузик І. Геоекологічні засади землекористування, емісії парникових газів та охорони природи (на матеріалах територіальних громад): Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 238 с.

7. Tsaryk L., Yankovs'ka L., Tsaryk P., Novyts'ka S., Kuzyk I. (2020). Geoeological problems of decentralization (on Ternopol region materials). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 29.(1), 196-205. doi: 10.15421/112018.

Дмитро СТЕПАНІЮК, магістрант
Науковий керівник: к.геог.н., доц. Стецько Н.П.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ» У СИСТЕМІ ЗАПОВІДНОГО ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Національний природний парк «Кременецькі гори» розташований на півночі Кременецького району Тернопільської області. Його площа становить 6951,2 га земель, що належать державі. З півночі територія національного природного парку обмежується уступом Кременецького кряжу та

сільськогосподарськими угіддями, із заходу – верхів'ями річки Іква, а з півдня та південного сходу – заболоченою долиною річки Вілія та балкою Колосова [6].

Територія НПП «Кременецькі гори» знаходиться на межі двох кліматичних провінцій: західно-європейської та східно-континентальної. Завдяки цьому клімат у парку характеризується м'якою зимою з частими відлигами та теплим, іноді прохолодним літом, що створює сприятливі умови для відпочинку.

Переважаючими типами ґрунтів на території НПП є ясно – сірі та сірі на мергелях та лесовидних суглинках, чорноземи звичайні та опідзолені на твердих карбонатних породах [5].

Флористичне різноманіття даної території включає низку видів вищих квіткових та спорових рослин, з яких 16 є ендеміками, характерними лише для Кременецьких гір.

Рослинність даної території є унікальною, адже тут зростає багато волинсько-подільських ендеміків і реліктів (самосил гірський, береза Клокова, молочай волинський та ін.), а також рослин, які занесені до Зеленої книги України (ковила пірчаста, ковила волосиста, костриця бліднувата, осока низька) [2].

Тваринний світ НПП «Кременецькі гори» є достатньо різноманітним, особливо клас комах, яких тут налічується понад 400 видів. Також тут мешкає близько 47 видів ссавців : лисиця, куниця лісова, вовк, заєць та ін. На території парку було знайдено 60 видів молюсків і 5 видів плазунів.

У цих місцях також збереглися такі рідкісні види птахів, як пугач, лелека чорний, дрізд, малий строкатий дятел, червоний шуліка [3].

Найбільш цікавими локаціями у національному природному парку є Замкова гора, гора Уніяс, Данилова гора, Дівочі скелі, Божа гора, гора Сокілля та Чисті джерела.

Окрім цього, відвідувачів приваблюють еколого – туристичні та велосипедні маршрути, які функціонують у парку. Також є можливість спуститися на санкороліках в весняно-осінній період на єдиній в Україні діючій санный трасі.

Згідно з офіційним сайтом НПП «Кременецькі гори», основними завданнями парку є :

- проведення науково – дослідницької діяльності;
- створення умов для організованого відпочинку та туризму, якщо він не порушує режим охорони парку;
- охорона та відтворення окремих видів рослин та тварин;
- моніторинг біологічного та ландшафтного різноманіття;
- проведення екологічної освітньо - виховної роботи.

Щороку працівниками парку видається 4 примірники «Літопис природи», де описано природні особливості та стан природних екосистем Парку, його еколога – освітню та рекреаційну діяльність, організацію наукових досліджень і моніторинг довкілля. Окрім цього, у Літописі представлено результати інвентаризації рідкісних видів флори і фауни як на території Парку, так і в прилеглих територіях.

Станом на 2024 рік опубліковано 12 томів «Літопису природи», з якими можна ознайомитися у науковому відділі Парку [4].

З наукової точки зору, Кременецькі гори є одним із унікальних регіонів України, що вирізняється особливою геологічною будовою, рельєфом, багатою флорою та фауною, мальовничими пейзажами та сприятливим кліматом для рекреації.

Інтерес до цього регіону посилюють етнічні традиції, давня культура та гостинність місцевих жителів. Природні й історико-культурні комплекси та об'єкти мають значну пізнавальну, екологічну та виховну цінність. Ця територія є перспективною для розвитку оздоровлення, рекреації та туризму [7].

Діяльність НПП «Кременецькі гори» спрямована не лише на збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, а й на формування екологічної свідомості у людей, залучення їх до охорони природної спадщини та створення можливостей для гармонійного спілкування з природою.

Екологічна освітньо – виховна робота національного природного парку проводиться відповідно до річного плану відділу та перспективного плану діяльності Парку. Для цього створюється підрозділ екологічної освіти, який відповідає за організацію екопросвітницької діяльності, інформування громадськості та встановлення зв'язків з нею.

Екопросвітницька робота Парку спрямована на підтримку природоохоронної діяльності широкими верствами населення, що є важливим елементом діяльності таких установ, допомагає вирішувати регіональні екологічні проблеми, підвищує екологічну свідомість і сприяє розвитку екологічної культури [1].

Парк сприяє розвитку природоохоронного та екологічного руху, вихованню екологічної свідомості серед молоді, впроваджує нові методики екологічного виховання, а також розробляє рекомендації для формування екологічної етики та естетики.

Еколого – освітня діяльність включає :

- популяризацію екологічних знань;
- прогнозування впливу людини на навколишнє середовище;
- впровадження інноваційних форм і методів екологічної освіти;
- створення фото – та відеотек;
- проведення екологічних конкурсів та акцій та ін.

Еколого – освітня діяльність є різноплановою і вимагає зусиль у багатьох напрямках. Зокрема, це включає випуск інформаційних матеріалів, створення інформаційних стендів, макетів та буклетів. Співробітники відділу екологічної освіти займаються підготовкою популяризаційних статей для різних видань, газет та публікацій в Інтернеті. Наприклад, офіційна сторінка парку kremgory.in.ua активно підтримується і дублюється у соціальних мережах, таких як Facebook, де висвітлюються ключові події та діяльність парку. Працівники

НПП «Кременецькі гори» регулярно працюють з учнями та студентами, організовуючи різноманітні заходи.

Активно проводиться освітня діяльність в парку: уроки з ботаніки, біології, охорони природи для учнів з навколишніх сіл; проведення навчальних практик для студентів Кременецького лісотехнічного фахового коледжу; проводяться цікаві екскурсії для дітей шкільного віку.

Екопросвітницька робота Парку також включає наукові дослідження на даній території. Так, 3 серпня 2024 року були проведені дослідження урочища Барабан під керівництвом к.б.н., с.н.с. Інституту екології Карпат НАН України Олександра Кагало.

Таким чином, еколого-освітня діяльність НПП «Кременецькі гори» сприяє формуванню етичних взаємозв'язків між людиною і природою, розумінню актуальних екологічних та природоохоронних проблем. Це є основним фактором у розвитку природоохоронного руху, підвищенні екологічної свідомості та культури серед усіх верств населення.

Кременецька рекреаційна зона спеціалізується на туризмі і довготривалому відпочинку. Унікальні природні ландшафти Кременецьких гір створюють сприятливі умови для розвитку гірськолижного та оздоровчого туризму. Наявність численних архітектурних, історичних та культурних пам'яток, а також висока транспортна доступність рекреаційних об'єктів сприяють популяризації автотуризму. Завдяки наявності НПП «Кременецькі гори», на даній території може розвиватися спортивний, сакральний та екскурсійний туризм.

На території НПП добре розвинений екскурсійний туризм, особливо в місті Кременець, яке відоме численними історичними пам'ятками. Також варто відзначити потенціал для розвитку гірськолижного спорту: у Кременці працює спортивно-юнацька школа «Колос», де знаходиться єдина в Україні санна траса.

У межах Парку функціонують різні екологічні стежки: «Гора Госта», «Дівочі скелі», «Божа гора», «Данилова гора» та ін.

Екопросвітницька діяльність парку націлена на підтримку охорони природи, поширення екологічної свідомості та сприяння розвитку екологічної культури серед населення. Еколого – освітня діяльність є різноплановою і вимагає зусиль у багатьох напрямках. Зокрема, це включає випуск інформаційних матеріалів, створення інформаційних стендів, макетів та буклетів. Співробітники відділу екологічної освіти займаються підготовкою популяризаційних статей для різних видань, газет та публікацій в Інтернет мережі.

Література:

1. Крижановська О.Т. Роль екологічної освіти у діяльності заповідників і національних природних парків. Заповідна справа на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку): матеріали всеукраїнської конференції (м. Канів 11-14 жовтня 1999 р.). Канів, 1999. С. 197.

2. Лісова Н. О. Еколого-ценотичний аналіз флори природно-заповідних територій Опільсько-Кременецького округу. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2011. №2. С. 237-241.

3. Національний природний парк «Кременецькі гори». URL : <https://ternopil.name/uk/eternal-2394-naczionalnyj-pryrodnyj-park-kremeneczki-gory> (дата звернення 24.09.2024 р.)

4. Офіційний сайт НПП «Кременецькі гори». URL :<http://kremgory.in.ua> (дата звернення 12.10. 2024 р.)

5. Природокористування: навчальний посібник. / Царик Л.П та ін. Тернопіль: ТНПУ, 2015. 398 с.

6. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За ред. М. Сивого, Л. Царика. Тернопіль: ТЗОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.

7. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 320 с.